

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması

The Scale of Sacrifice for Patients During the COVID-19 Epidemic: A Scale Development Study

Ömer DEMİRBİLEK¹, Şeyhmus AKSOY², Nilgün ULUTAŞDEMİR³

ÖZ

Afetler doğası gereği büyük yıkımlara yol açmakta ve bu yıkımları ortadan kaldırmak büyük bir emek ve çaba gerektirmektedir. Yaşanan yıkımlar her zaman toplumun bütününe ve sektörler eşit dağılmaz. COVID-19 pandemisi ortaya çıktıktan sonra tüm dünyayı etkilemesinin yanı sıra etkileri en yoğun şekilde sağlık sektörü ve çalışanları üzerinde hissedilmiştir ve bu afetle başa çıkmak için en büyük özveri ve fedakarlığı sağlık çalışanları göstermiştir. Bu çalışmada COVID-19 döneminde yüksek riskli iş, fazla çalışma saatleri, zorunlu hizmet gibi ağır şartlar altında hizmet veren sağlık çalışanlarının COVID-19'lulara yönelik fedakarlıklarını ölçmek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak hazırlanan açık uçlu sorular yardımıyla 9 sağlık çalışanı ile çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen nitel veri ölçümlenebilir ölçek maddelerine dönüştürülerek iç güvenilirliği, kriter geçerliliği ve faktör yapısı 138 kişilik örneklem üzerinden incelenmiştir. Katılımcılara kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin tek boyutlu yapıda olduğu bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda iki madde faktör yükleri 0,30'un altında olduğu için çıkartılmıştır. Sekiz maddelik ölçek toplam varyansın %67'sini açıklamaktadır. Toplam ölçeğe ait Cronbach's Alpha değeri 0,929 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, bu çalışmada elde edilen bulgular COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği Türk örnekleminde psikometrik özellikleri görgül olarak test edilmiş geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Fedakârlık, Özgecilik, Sağlık Çalışanları, Ölçek.

ABSTRACT

Disasters, by their very nature, cause great destruction and it takes great effort and effort to eliminate these destructions. The destructions experienced are not always equally distributed to the whole society and sectors. In addition to affecting the whole world after the COVID-19 pandemic emerged, its effects were felt most intensely on the health sector and its employees, and the health workers showed the greatest dedication and sacrifice to cope with this disaster. In this study, it is aimed to develop a valid and reliable scale in order to measure the sacrifices of healthcare workers who serve under severe conditions such as high-risk work, overtime hours, and compulsory service during the COVID-19 period. With the help of open-ended questions prepared for this purpose, online interviews were conducted with 9 healthcare professionals. The obtained qualitative data were transformed into measurable scale items and their internal reliability, criterion validity and factor structure were examined on a sample of 138 people. Participants were reached by convenience sampling method. According to the results of the factor analysis, it was found that the scale had a one-dimensional structure. As a result of factor analysis, two items were excluded because their factor loads were below 0.30. The nine-item scale explains 67% of the total variance. The Cronbach's Alpha value of the total scale was found to be 0.929. In conclusion, the findings obtained in this study show that the Patient Sacrifice Scale during the COVID-19 Epidemic is a valid and reliable scale whose psychometric properties have been empirically tested in a Turkish sample.

Keywords: Sacrifice, Altruism, Healthcare Workers, Scale

Sinop Üniversitesi, İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 27.05.2021 tarihli ve 2021/64 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

¹ Öğr. Gör., Ömer DEMİRBİLEK, Afet Yönetimi, Sinop Üniversitesi Türkeli Meslek Yüksek Okulu Acil Durum ve Afet Yönetimi Programı, demirbilek112@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9989-1194

² Öğr. Gör., Şeyhmus AKSOY, Psikoloji, Sinop Üniversitesi Türkeli Meslek Yüksek Okulu Acil Durum ve Afet Yönetimi Programı, seyhmus.aksoy1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6637-4126

³ Doç. Dr., Nilgün ULUTAŞDEMİR, Halk Sağlığı, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü, nulutasdemir@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-2231-5236

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Ömer DEMİRBİLEK
demirbilek112@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.09.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 18.12.2022

GİRİŞ

COVID-19 2019 yılının sonlarında ortaya çıkarak dünyada şu ana kadar 120 milyonu geçkin onaylanmış vaka, 2,6 milyon üzerinde ölüme sebep olmuştur.¹ Dünyada birçok ülke gibi Türkiye’de COVID-19 pandemi sebebiyle zor günler geçirmektedir. Pandemi bireylerin günlük yaşam faaliyetlerini kısıtlamış, psikolojik ve ekonomik olarak olumsuz etkilemiş görünmektedir. Pandemi ile mücadelede hem bireysel düzeyde hem kurumsal düzeyde (iş örgütleri devlet kurumları) farklı ve birbirini tamamlayıcı görev ve sorumluluklar ortaya çıkmıştır. Bu görev ve sorumluluk piramidinin en tepesinde Sağlık Bakanlığı ve ilgili kuruluşlar yer almaktadır. Sağlık Bakanlığı’nda görevli sağlık çalışanları COVID-19 pandemisiyle mücadelede en ön safta yer almaktadır. Sağlık çalışanlarına bu süreçte pandemiyle mücadelenin etkili şekilde yürütülmesi için birçok yeni zorlu görev ve sorumluluklar verilmiştir. Artan mesai saatleri, özel hayatlarının akışının bozulması, artan tükenmişlik ve yöneticilerin takdir ve motive etmeyen tutumları ise bu süreci daha zorlaştıran faktörlerdendir.²

Sağlık çalışanları, pandemilerde yüksek risk taşıyan meslek gruplarının başında yer almaktadır.³ Buna rağmen sağlık çalışanlarının hastalara tedavi ve bakımda optimum yararı gözettikleri belirlenmiştir.⁴ Gösterdikleri fedakârlıklar ile birçok insanın yeniden hayata tutunmasını sağlayan ve pandemi ile mücadele eden on binlerce sağlık çalışanı COVID-19 ile enfekte olmuş, binlerce sağlık personeli ise bu süreçte hayatını kaybetmiştir.^{3,5}

Özgecilik bireyin hiçbir beklentisi olmaksızın; emek, zaman ve enerjisini de harcayarak diğer insanlara faydalı olma, yardım etme davranışıdır.⁶⁻⁸ İngilizce’de yer alan “altruism” sözcüğüne denk gelen özgecilik Scott ve Marshall (2009) tarafından bireyin her türlü işinde kendinden önce başkalarının faydasını gözetmesi ve egoizm karşıtı olan bir davranış olarak tanımlanmaktadır.⁹ Kavram Türkçe’de diğerkâmlık, fedakârlık, elseverlik gibi farklı

şekilde adlandırılmaktadır.¹⁰ Güncel Türkçe Sözlükte (2021) ise diğerkâmlık olarak tanımlanmaktadır.¹¹

Psikoloji açısından incelendiğinde özgeciliğin kavram haritasındaki konumu prososyal davranış şemsiyesi altında olan yardım etme davranışı içerisinde yer aldığı söylenebilir.¹⁰

DeneySEL kanıtlara göre özgecilik insanlar arasında çok güçlü bir davranış olan özgecilik hayvan topluluklarında eşine rastlanmayan bir durumdur. Bu güçlü davranış insanlar arasındaki iş birliği için hayati bir öneme sahiptir.¹² Ancak Feldman (2017) bu davranışı hayvanlar dünyasında görmenin mümkün olduğunu ve yarasa ve primat bazı hayvanların bu şekilde bir davranış sergilediği belirtmektedir.⁷

Özgecilik sağlık hizmetlerinin özünde olan, kökeni Hipokrat’a kadar ulaşan bir davranış olduğu bilinmektedir.⁷ Sağlık hizmetlerinde hastaların bakımı ve gerekli tedavilerinin sağlanmasında özgecilik önemli bir rol oynamaktadır. Bazı sağlık çalışanları özgeciliği motivasyonlarının kaynağı olarak görmektedirler.⁷

Sağlık çalışanlarının pandemi döneminde görevlerinin dışında aldıkları inisiyatif ve sergiledikleri özgeci davranışla pandeminin seyrini ve pandemiden etkilenen kişilerin hayatını büyük ölçüde değiştirmişlerdir.⁴ Bu bağlamda pek çok sağlıkçının özgeci davranışlar sergileyerek mesai saatleri dışında insanlara hizmet ettiği bilinmektedir. Ancak bu özgeciliğin gittikçe azaldığı da bir gerçektir.^{13,7} Toplumlarda yaşanan yozlaşma ve yüksek ahlaki değerlerin kaybı her alanda olduğu gibi sağlıkçılarda da görülmektedir. Geçtiğimiz yıllara oranla günümüze bakıldığında sağlık çalışanlarında hastalara karşı özgeciliğin azaldığı ancak hastalara karşı dürüstlüğün arttığı görülmüştür.^{13,14}

Sağlık çalışanlarında görülen özgecilik davranışının düşüşünde meslekleri karşısında elde ettikleri saygı ve maddi kazancın düşmesi önemli bir faktördür.¹³ Özgeciliğin yüksek

olması ile bireyin işini sevmesi arasında güçlü bir ilişki vardır.¹⁵ Yöneticiler tarafından sağlık personelinin özgeciliğini korumak için yapılacak önemli işlerden birisi de iyi bir personel planı yapmaktır.¹³

Duyuşsal özellikler gibi özgeciliğin ölçülmesi de zordur. Fakat toplumun yaşantısında büyük bir öneme sahip özgeciliğin geçerli ve güvenilir araçlar ile ölçülmesi gereklidir.^{6, 8}

Literatür incelendiğinde genel olarak özgeciliği ölçmek için birçok araç geliştirildiği görülmektedir. Bunlara örnek olarak Rushton, Chrisjohn ve Fekken (1981) geliştirdiği “Özgecilik ölçeği”, London ve Bower (1968) tarafından geliştirilen

“Özgecilik, dışadönüklük ve akıl hastalığı” ölçekleridir.^{16, 17} Bu ölçekler dışında bir meslek grubuna yönelik olarak geliştirilen ölçeklere örnek olarak Yavuzer vd. (2006) tarafından geliştirilen “öğretmen özgeciliği” verilebilir.¹⁸ Ancak tüm dünyayı her yönüyle etkileyen ve değiştiren bir süreç olan COVID-19 döneminde pandemiyle en fazla mücadele eden, en fazla etkilenen bireyler olan sağlık çalışanlarının bu davranışını ölçecek bir ölçek mevcut değildir.

Bu çalışmada amaç sağlık çalışanlarının COVID-19 döneminde hastalara yönelik özgecilik davranışlarını ölçmeye yarayacak, geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Deseni

Gerçekleştirilen bu çalışma karma araştırma yöntemlerinden olan keşfedici sıralı karma yöntem ile yürütülmüştür. Çalışmanın ilk aşaması olan kısım ölçek maddelerinin geliştirilmesi süreci nitel yöntemler, ölçek maddelerinin uygulanması ve analizleri nicel anlayışla gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma aşamasında profesyonel sağlık çalışanları ile nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan fenomenolojik desen ile yürütülmüştür. Yürütülen fenomenolojik çalışmadan elde edilen veriler ile ölçek maddeleri hazırlanmıştır. Nicel aşamada ise hazırlanan olası ölçek maddeleri örneklem üzerinde uygulanarak elde edilen veriler analiz edilmiş ve ölçeğe son hali verilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın ilk fazında 9 sağlık çalışanı ile whatsapp platformu üzerinden uzaktan açık uçlu sorular aracılığıyla nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci fazında ölçümlenebilir ölçek maddelerine dönüştürülerek oluşturulan ölçeğin iç güvenilirliği, kriter geçerliliği ve faktör yapısı 138 kişilik örneklem üzerinden incelenmiştir. Katılımcılara kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Katılımcılar 20-52 yaş aralığında (Ort=34,7 SS=15,28), 63’ü erkek 75’i kadın, %34’ü hemşire, %23’ü paramedik, %17’si

ATT, %59’u evli, %65’i 4500-6000 TL arası bireysel gelire sahip, %64’ü lisans mezunu ve %74’ü büyükşehirde yaşayan sağlık çalışanlarıdır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Demografik bilgi formu yaş, cinsiyet, medeni durum, unvan, eğitim düzeyi, bireysel gelir, yaşanılan yer değişkenlerinden oluşmaktadır.

Özgecilik Ölçeği: Çalışma kapsamında geliştirilen COVID-19 salgın döneminde hastalara yönelik fedakârlık ölçeğinin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla Rushton vd. (1981) tarafından geliştirilen 20 maddelik özgecilik ölçeği kullanılmıştır.¹⁶ Ölçeğin uygulanmasında 5’li likert tipi derecelendirme kullanılmıştır (1=hiçbir zaman, 5=her zaman). Ölçeğin orijinal formu tek faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Beş farklı uygulamayı içeren ölçek geliştirme çalışmalarında iç güvenilirlik katsayıları 0,78-0,87 aralığında değişkenlik göstermektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan yüksek düzeyde özgeciliği ifade etmektedir.¹⁶ Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Tekeş ve Hasta (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışmasında ölçek yardım etme ve bağışçılık alt boyutlarına sahip iki faktörlü bir yapı göstermiştir.⁸ Toplam ölçeğe ait iç güvenilirlik katsayısı test tekrar test güvenilirliği için 0,83

ve iki yarım test güvenirliliği için 0,74 olarak bulunmuştur.

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği: Bu çalışma kapsamında geliştirilecek olan COVID-19 salgın döneminde hastalara yönelik fedakârlık ölçeği, salgın döneminde sağlık çalışanlarının hastalara yönelik fedakarlıklarını ölçmeyi amaçlayan 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerine ‘COVID-19 hastalarının bakımını aksatmamak için nöbete/işe gelemeyen arkadaşımın yerine gönüllü olarak çalışırım’, ‘COVID-19 hastalarının iyileşmelerini önemseydiğimden istifa etmeyi düşünmem’ ve ‘COVID-19 hastalarına iyileşeceklerine yönelik telkinlerde bulunurum’ örnek verilebilir. Ölçeğin derecelendirilmesinde 7 aralıklı (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 7=Kesinlikle Katılıyorum) Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri ve ölçeğin analizler sonucundaki son hali bulgular kısmında verilmiştir.

Ölçek Maddelerini Geliştirme Süreci

Çalışmanın ilk aşaması olan nitel fazda, görüşmelerden elde edilen veri iki araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve fikir birliğine varılarak ölçümlenebilir ölçek maddelerine dönüştürülmüştür. Hazırlanan ölçek maddeleri Türk Dili Edebiyatı bölümünden bir akademisyene gönderilerek, ölçek maddelerinin anlaşılabilirliği ve sadeliği ile ilgili geri bildirim alınmıştır. Ölçek uzman görüşleri ve araştırmacıların fikir birliği sonucunda uygulanmaya hazır hale getirildikten sonra uygulama öncesinde üç sağlık çalışanına gönderilerek ölçeğin son hali verilmiştir. Son aşamada, demografik bilgi

formu, ölçeğin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla özgeciliğin ölçeği ve geliştirilmesi hedeflenen COVID-19 salgın döneminde hastalara yönelik fedakârlık ölçeği sağlık çalışanlarına uygulanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın yürütülebilmesi için ilk önce kullanılacak ölçeğin geliştiricisi olan araştırmacıdan ölçek kullanım izni alınmıştır. Daha sonra araştırmanın etik ilkelere uygunluğu ve uygulanabilirliğinin onayı için Sinop Üniversitesi, İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 27.05.2021 tarihli ve 2021/64 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan gönüllü bireylerden çalışmaya katılım için ayrıca sözlü onam alınmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 22 paket istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin faktör yapısı test etmek amacıyla Maximum Likelihood Direct Oblimin rotasyonu ile analiz edilmiştir. Ölçeğin iç güvenirliliği hesaplamak amacıyla Cronbach's Alpha değeri hesaplanmıştır. Son olarak kriter geçerliliğini test etmek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmanın kısıtlılıkları arasında araştırmanın yürütüldüğü dönemde COVID-19 salgınının devam etmesi ve sağlık çalışanlarının yüksek çalışma saatleri nedeniyle çalışmaya katılmada isteksiz olmaları mevcuttur. Bu durumlar verilere ulaşmada ve çalışmanın beklenen zamanda tamamlanmasını engelleyen önemli faktörlerden olmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği Faktör Yapısı

Faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin tek boyutlu yapıda olduğu bulunmuştur. Ölçek

sağlık alanında çalışan profesyonellerin hastalara yönelik fedakârlık tutumlarını ölçmektedir. COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeğine ait Faktör Yapısı Tablo 1. de verilmiştir.

Tablo 1. COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Faktör Yüğü
1. COVID – 19 hastalarının bakımını aksatmamak için nöbete/işge gelemeyen arkadaşımın yerine gönüllü olarak çalışırım.	0,56
2. Ek mesai ücreti almadan COVID – 19 hastalarının iyileşmesi için çalışırım.	0,72
3. COVID – 19 hastalarının tedavisi için izinlerimi ertelerim.	0,92
4. COVID-19 servislerinde gönüllü olarak görev alabilirim.	0,75
5. COVID- 19 hastalarının iyileşmesi için her türlü fedakarlığa hazırım.	0,73
6. İzinli olsam bile yöneticimin çağırması durumunda COVID – 19 hastalarına yardımcı olabilmek için düşünmeden işge gelirim.	0,90
7. COVID-19 hastalarının tedavisine katkı sağlayabilecek ek sorumluluklar alabilirim.	0,74
8. COVID – 19 hastalarının iyileşmelerini önemseydiğimden istifa etmeyi düşünmem.	0,60

Faktör analizi sonucunda iki madde faktör yükleri 0,30'un altında olduğu için çıkartılmıştır. Sekiz maddelik ölçek toplam varyansın %67'sini açıklamaktadır.

Alanyazın incelendiğinde Rushton vd. (1981) tarafından geliştirilen özgecilik ölçeği tek faktörlü, aynı ölçeğin Türkçe uyarlaması Tekes ve Hasta (2015) tarafından yapılan özgecilik ölçeği 2 faktörlü yapı göstermiştir.^{16, 8} Benzer şekilde Anlı (2019) tarafından geliştirilen Üretken Özgecilik Ölçeği de 2 faktörlü bir yapı oluşturmuştur.¹⁹ Bu çalışmalardan farklı olarak Durmuş vd. (2013) tarafından geliştirilen Özgecilik (Altruizm)

Ölçeği ise 7 farklı boyutlu yapı, Yavuzer vd. (2006) tarafından geliştirilen Altruizm ölçeği ise 4 boyutlu bir yapı göstermiştir.^{6, 18} Yapılan araştırma ve geliştirilen ölçekler incelendiğinde örneklem türü, örneklem büyüklüğü, madde sayıları ve anlam farklılıkları ölçeklerin boyutlarının sayısını etkilediği söylenebilir.

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği İç Güvenirliği

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık ölçeğinin iç güvenirliğini test etmek amacıyla Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 2. COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği 'ne Ait Güvenirlik Analizi Bulguları

Ölçek Maddeleri	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silinirse Cronbach's Alpha
1. COVID – 19 hastalarının bakımını aksatmamak için nöbete/işge gelemeyen arkadaşımın yerine gönüllü olarak çalışırım.	,709	,923
2. Ek mesai ücreti almadan COVID – 19 hastalarının iyileşmesi için çalışırım.	,631	,930
3. COVID – 19 hastalarının tedavisi için izinlerimi ertelerim.	,785	,917
4. COVID-19 servislerinde gönüllü olarak görev alabilirim.	,752	,920
5. COVID- 19 hastalarının iyileşmesi için her türlü fedakarlığa hazırım.	,820	,916
6. İzinli olsam bile yöneticimin çağırması durumunda COVID – 19 hastalarına yardımcı olabilmek için düşünmeden işge gelirim.	,865	,911
7. COVID-19 hastalarının tedavisine katkı sağlayabilecek ek sorumluluklar alabilirim.	,802	,917
8. COVID – 19 hastalarının iyileşmelerini önemseydiğimden istifa etmeyi düşünmem.	,717	,922

Toplam Ölçek Cronbach's Alpha Katsayısı: 0,929

Bu araştırmada geliştirilen COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeğinin Toplam Cronbach's Alpha değeri 0,929 olarak bulunmuştur.

Alanyazında yer alan diğer araştırmaların İç Güvenirliğine ilişkin Cronbach's Alpha Katsayıları incelendiğinde Yavuzer vd. (2006) yaptığı çalışmada 0,73, Tekes ve Hasta (2015)'nin yaptığı araştırmada ölçeğin yardım etme boyutu için 0,81 ve bağışçılık boyutu için 0,70, Durmuş vd. (2013) tarafından geliştirilen 7 boyutlu ölçeğin toplam Cronbach Alpha değerinin 0,81, Anlı (2019) tarafından geliştirilen ölçeğin tamamının Cronbach alfa katsayısı 0,82 olarak belirlenmiştir.^{18, 8, 6, 19} Alanyazında yapılan araştırmalar incelendiğinde bu araştırmada

geliştirilen COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği İç Güvenirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği Kriter Geçerliliği

COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık ölçeğinin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla Tekes ve Hasta (2015) tarafından geliştirilen Özgecilerik Ölçeği kullanılmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği ile Özgecilerik Ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.⁸

Tablo 3. CSDHYFÖ ile Özgecilerik Ölçeği ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin Analizi

Değişkenler	Ort.	SS.	CSDHYFÖ	Yardım Etme	Bağışçılık	Toplam Özgecilerik
CSDHYFÖ	4,78	1,66	1,000			
Yardım Etme	3,77	0,62	0,305**	1,000		
Bağışçılık	3,65	0,75	0,381**	0,547**	1,000	
Toplam Özgecilerik	4,87	1,62	0,675**	0,300**	0,386**	1,000

*p < .01***, CSDHYFÖ: COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği

Değişkenler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeğinin Yardım Etme alt boyutu ($r=0,305$, $p<0,01$), Bağışçılık alt boyutu ($r=0,381$, $p<0,01$) ve toplam Özgecilerik Ölçeği ($r=0,675$, $p<0,01$) ile pozitif yönde ilişkilendiği bulunmuştur. Elde edilen bulgular geliştirilen COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık

Ölçeğinin sağlık çalışanlarının gösterdiği fedakarlığı yeterli ve doğru ölçtüğü söylenebilir. Özellikle Tekes ve Hasta (2015) tarafından geliştirilen ölçeğin Yardım Etme alt boyutu ile pozitif yöndeki ilişki sağlık çalışanlarının beklenildiği şekilde COVID-19 hastalarına karşın fedakarlıkla hizmet ettiğini göstermektedir.⁸

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada COVID-19 pandemi süreci boyunca en ağır yükü taşıyan, en fazla etkilenen ve en yüksek riskli grupta bulunan sağlık çalışanlarının bütün olumsuzluklara karşın ne kadar fedakârlık içerisinde hizmet ettiklerini ölçmek amacıyla geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda tek faktörlü, sekiz maddeden oluşan, geçerliliği

ve güvenirliliği test edilmiş bir ölçek meydana gelmiştir.

Araştırma sonucu üretilen bu ölçek sağlık çalışanlarının verdiği hizmet kalitesini ve fedakârlık özelliklerini belirlemeye imkân sağlamaktadır. Elde edilen bulgular ışığında sağlık çalışanlarının profesyonel hizmet dışında fedakarlıkla hizmet yaptıkları bu durumun ise bireylere fazladan psikolojik ve

fiziksel yük getirdiği söylenebilir. Bu yükün azaltılması sağlık çalışanlarının hayat kalitesinin artması ve sağlık hizmetlerinin

daha profesyonel olmasını sağlayacaktır. Bu konuda ilgili kurumların aksiyon almaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Dünya Sağlık Örgütü. (2021). "Dashboard | WHO Coronavirus Disease (COVID-19)". Erişim adresi: <https://COVID19.who.int/> (Erişim tarihi: 10.03.2021).
2. Yüncü, V. ve Yılan, Y. (2020). "COVID-19 Pandemisinin Sağlık Çalışanlarına Etkilerinin İncelenmesi: Bir Durum Analizi". İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ek Sayı, 373-401.
3. Pala, S. ve Metintaş, S. (2020). "COVID-19 Pandemisinde Sağlık Çalışanları". ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi, 5 (COVID-19 Özel Sayısı), 156-168.
4. Bayrak, B.V. ve Ataseven, H. (2020). "Salgın Dönemi Sağlık Hizmetlerinde Özgeçilik (Diğerkâmlık)". Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 101-108.
5. Saatçı, E. (2020). "COVID-19 Pandemisi ve Sağlık Çalışanları: Yaşamak mı Yaşamak mı?". Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, 24 (3), 153-166. doi:10.15511/tahd.20.00353
6. Durmuş, Ü, Ekşi, H. ve Otrar, M. (2013). "Özgeçilik (Altruizm) Ölçeği Geliştirme Çalışması". Değerler Eğitimi Dergisi, 11 (26), 301-321.
7. Feldman, M.D. (2017). "Altruism and Medical Practice". J Gen Intern Med, 32, 719-720. doi:10.1007/s11606-017-4067-1
8. Tekes, B. ve Hasta, D. (2015). "Altruism Scale: A Study of Reliability and Validity". Nesne Dergisi, 3 (6), 55-75. doi:10.7816/nesne-03-06-03
9. Scott, J. and Marshall, G.A (2009). "Dictionary of Sociology". Oxford University Press. doi: 10.1093/acref/9780199533008.001.0001
10. Düzgüner, S. (2019). "Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgeçilik) Tanımı ve Konumu". Bilimname, 4, 351-373. doi:10.28949/bilimname.595847
11. Türk Dil Kurumu. (2021). "Güncel Türkçe Sözlük". Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 11.03.2021).
12. Fehr, E. and Fischbacher, U. (2021). "The Nature of Human Altruism". Nature, 425, 785-791.
13. Dell, J.R. (2002). "Declining Altruism in Medicine". BMJ, 324 (7338), 624-625.
14. Johnson, M, Haigh, C. and Yates-Bolton N. (2007). "Valuing Of Altruism and Honesty in Nursing Students: A Two-Decade Replication Study". Journal Adv Nursing, 57 (4), 366-374. doi:10.1111/j.1365-2648.2007.04119.x
15. Ertekin, P.Ş. ve Yıldırım, G. (2020). "Öğrenci Ebelerde Empatik Eğilim ve Özgeçilğin İncelenmesi". Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 10 (3), 263-270. doi:10.33631/duzcesbed.553332
16. Rushton, J.P, Chrisjohn, R.D. and Fekken, G. (1981). "The Altruistic Personality and The Self-Report Altruism Scale". Personality and Individual Differences, 2 (4), 293-302. doi:10.1016/0191-8869(81)90084-2
17. London, P. and Bower, R.K. (1968). "Altruism, Extraversion, and Mental Illness". J Soc Psychol, 76 (1), 19-30. doi:10.1080/00224545.1968.9919819
18. Yavuzer, H, Gazioğlu İşmen, E, Yıldız, A, Demir, İ, Meşeci, F, Kılıçaslan, A. and Sertelin Ç. (2006). "The Teacher Altruism Scale: Development, Validity and Reliability". Educational Sciences: Theory & Practice, 6 (3), 964-972.
19. Anlı, G. (2019). "Üretken Özgeçilik Ölçeği Türkçe Formu'nun Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi". OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14 (20), 728-742. doi:10.26466/opus.596715